

Roll No. :

कुल प्रश्नों की संख्या : 18]

Total No. of Questions : 18]

[कुल मुद्रित पृष्ठों की संख्या : 12

[Total No. of Printed Pages : 12

K-241090-C

हाई स्कूल परीक्षा / High School Examination

विषय : संस्कृत

Subject : Sanskrit

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 75

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

नोट :- (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयः।

(ii) सुन्दरं सुस्पष्टञ्च लिखत।

सामान्य निर्देश :-

प्रश्न-1	गद्यांशस्य प्रश्नोत्तराणि -	3
प्रश्न-2	गद्यांशस्य प्रश्नोत्तराणि -	3
प्रश्न-3	श्लोकस्य प्रश्नोत्तराणि -	3
प्रश्न-4	श्लोकस्य प्रश्नोत्तराणि -	3
प्रश्न-5	समास विग्रहं कृत्वा नामानि लिखत -	3

K-241090-C

17C01

P.T.O.

प्रश्न-6	पद्योः उपसर्गं चित्वा लिखत -	3
प्रश्न-7	लकार परिवर्तनं कृत्वा लिखत -	3
प्रश्न-8	प्रश्नोत्तराणि संस्कृत भाषाया लिखत -	4
प्रश्न-9	प्रश्नोत्तराणि लिखत -	4
प्रश्न-10	स्वपाठ्यपुस्तकात् चतस्रः सूक्ती लिखत अथवा प्रदत्त सूक्तिनाम् हिन्दी भाषाया भावार्थं लिखत	4
प्रश्न-11	द्वौ सुभाषित श्लोकौ लिखत अथवा अपूर्णो श्लोकौ पूर्यत् -	5
प्रश्न-12	(अ) स्व प्राचार्यं प्रति अवकाशाय प्रार्थना पत्र संस्कृत भाषया लिखत / अथवा पत्रे रिक्त स्थानानि पूर्यत् पूर्णम् लिखतु (ब) अपठित गद्यांश -	4
प्रश्न-13	द्वादश वाक्येषु संस्कृत भाषया निबन्धं लेखनं कुरुत -	6
प्रश्न-14	अङ्कयोः संस्कृत भाषायां लिखत -	2
प्रश्न-15	सन्धि विच्छेदं कृत्वा नामानि लिखत -	2
प्रश्न-16	प्रकृति प्रत्ययं च योजयित्वा वाक्यं पूर्णं लिखत -	2
प्रश्न-17	वाच्यमवबोध्य नाम लिखत -	2
प्रश्न-18	अ - उचितं शब्दं चित्वा लिखत - ब - रिक्त स्थानानि पूर्यत् - स - उचितं स्तम्भं सुमेलनं कुरुत -	5 5 5

प्रश्न-1 अघोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण प्रश्नान् उत्तरत् -

[1x3=3]

तडागे गत्वा शृगालः सम्यक् स्नानमकरोत्। तथा च लोष्ठोपरि
बलमक्षिपत्। बलपातेन लोष्ठं गलितं जातम्। शृगालः अवदत्-मित्र!
आगच्छतु आगच्छतु। यदा लोष्ठं बलात् बहिः न आगच्छत् तदा शृगालः
तडागमकथयत् - मह्यं मम मित्रं देहि, अन्यथा मत्स्यं देहि।

प्रश्नाः

- (क) तडागे गत्वा कः सम्यक् स्नानमकरोत्?
- (ख) 'बलपातेन लोष्ठं गलितं जातम्' इत्यस्य वाक्यस्य हिन्दी
भाषया अनुवादं कुरुत?
- (ग) 'जम्बुकः' इति पदस्य पर्याय पदं किम् अस्ति?

प्रश्न-2 अघोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण प्रश्नान् उत्तरत् -

[1x3=3]

बिलासा स्वकार्येण न केवलं स्व समाजे अपितु समस्त-छत्तीसगढ़
प्रान्ते सम्मानीतास्ति। सम्प्रति छत्तीसगढ़-सर्वकारेण मत्स्यपालनक्षेत्रं
प्रोत्साहनार्थं तथा नाम्ना 'बिलासाबाई केवटिन' इति पुरस्कारः प्रति वर्षं
दीयते। अपि च तथा नाम्ना बिलासपुरे बिलासातालः, बिलासाकन्या-
स्नातकोत्तर-महाविद्यालयः, बिलासाचतुष्पथः प्रभृतयः गौरवान्विताः
सन्ति। एवमेव छत्तीसगढ़स्य पूज्या बिलासा साहस-शौर्य-कर्मनिष्ठाक्षेत्रेषु
आदर्शभूतास्ति।

प्रश्नाः

- (क) 'पूज्या बिलासा' इत्यनयोः पदयोः विशेष्यपदं किम् अस्ति?
- (ख) 'मीनः' इत्यस्य पदस्य पर्यायपदं किम् अस्ति?

- (ग) 'बिलासा स्वकार्येण छत्तीसगढप्रान्ते सम्मानीतास्ति 'अस्य'
वाक्यस्य हिन्दी भाषया अनुवादं कुरुता

प्रश्न-3 अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नान् उत्तरत -

[1x3=3]

विद्या विवादाय धनं मदाय

शक्तिः परेषां परिपीडनाया

खलस्य साधो विपरीतमेतद्

ज्ञानाय दानाय च रक्षणाय॥

प्रश्नाः

- (क) 'खलस्य' इति पदस्य विपर्ययपदं किम् अस्ति?
(ख) साधोः विद्या किमर्थं भवति?
(ग) 'खलस्य धनं मदाय भवति' अस्य वाक्यस्य हिन्दी भाषया
अनुवादं कुरुत?

प्रश्न-4 अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नान् उत्तरत -

[1x3=3]

सेवमाने दृढं सूर्ये दिशमन्तक सेविताम्।

विहीनतिलकेश स्त्री नोत्तरा दिक्प्रकाशते॥

प्रश्नाः

- (क) 'सेवमाने दृढं सूर्ये' इति वाक्ये विशेषणपदं किम् अस्ति?
(ख) 'नारी' इत्यस्य पदस्य पर्यायपदं किम् अस्ति?
(ग) 'स्त्री नोत्तरा दिक्प्रकाशते' अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं
किमस्ति?

- प्रश्न-5 समास विग्रहं कृत्वा तेषां नामन्यपि लिखत - [1x3=3]
- (क) पञ्चवटी
(ख) पितरौ
(ग) चन्द्रमुखम्
- प्रश्न-6 अधोलिखितानि वाक्यानि संशोध्य लिखत - [1x3=3]
- (क) मार्गे उभयतः वृक्षाः सन्ति।
(ख) श्री गणेशं नमः।
(ग) रविः सर्पेण बिभेति।
- प्रश्न-7 निर्देशानुसारं लकार परिवर्तनं कृत्वा लिखत - [1x3=3]
- (क) सः लेखं लेखिष्यति (लट् लकारे)।
(ख) सीता वनं गच्छति (लङ्ग लकारे)।
(ग) रामः पुस्तकं पठति (लोट लकारे)।
- प्रश्न-8 अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृत भाष्या लिखत - (कोऽपि चत्वार) [1x4=4]
- (क) कोरबानगरं किमर्थं प्रसिद्धम्?
(ख) तृणानां केन सह विरोधः अस्ति?
(ग) कस्माद् बुद्धिनाशो भवति?
(घ) बिलासायाः विवाहः केन सह अभवत्?
(ङ) अस्माकं कर्तव्यं किम्?
(च) पुत्रं द्रष्टुं कः प्रस्थितः?

प्रश्न-9 अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कित पदमाधृत्य प्रश्न निर्माणं कुरुत (कोऽपि चत्वारः) [1x4=4]

- (क) शिविना विना इदं दुष्करम्।
 (ख) स्वामी आत्मानन्दस्य बाल्यकालस्य नाम तुलेन्द्रः आसीत्।
 (ग) बृहस्पतिः देवानां गुरुः मन्यते।
 (घ) चौरस्य पाद ध्वनिना अतिथिः प्रबुधः।
 (ङ) हस्तप्रक्षालनार्थम् ऋतम अस्ति।

प्रश्न-10 स्व पाठ्यपुस्तकात् चतस्रः सूक्तीः लिखत याः प्रश्नपत्रेऽस्मिन् नागताः स्युः। [1x4=4]

अथवा

अधः प्रदत्तसूक्तीनां हिन्दी भाषया भावार्थं लिखत -

- (क) संमोहात् स्मृतिविभ्रमः।
 (ख) छिद्रेष्वनर्थाः बहुली भवन्ति।
 (ग) निशान्ते च पिबेत् पयः।
 (घ) नास्ति त्यागसमं सुखम्।

प्रश्न-11 स्वपाठ्यपुस्तकात् कौचित् द्वौ सुभाषित श्लोकौ लिखत -

[2½x2

अथवा

=5]

अधः द्वौ अपूर्णौ सुभाषित श्लोकौ प्रदीयते,

तौ श्लोकौ स्वपाठ्यपुस्तकाधारेण पूरयत -

- (क) सर्वा विद्याः पुरा प्रोक्ताः _____।
 _____ संस्कृतं कामधेनुवत्॥

(ख) शैले शैले न माणिक्यं _____
 _____ चन्दनं न वने वने॥

प्रश्न-12 (अ) भवत्या नाम खुशी अस्ति भवती स्वमानुलस्य परिणयोत्सवे ग्रामं [1+2+1
 गन्तुमिच्छति अतः अवकाराय स्व प्राचार्यं प्रति संस्कृत भाषया =4]
 प्रार्थना पत्रम् लिखतु

अथवा

भवान बीजापुर नगरे विश्वजीतः। भवतः मित्रं आनन्दः कोरिया [½x8
 नगरे वसति तं परीक्षायां सफलतायै वर्धापन-पत्रं कोठक प्रदत्त =4]
 पदानां सहायता पुनः लिखतु
 (अपश्यम्, विश्वजीतः, आगतः, तुभ्यम्, अधिकतर, तत्रास्तु,
 बीजापुर नगरतः, आनन्दः)

स्थानम् (i) _____

दिनाङ्कः 26.11.2023

प्रिय मित्र (ii) _____

सप्रेम नमस्ते

अत्र कुशलं (iii) । अद्यैव तव परिणामः (iv) । तव सफलतां
 ज्ञात्वा मम मनसि महती प्रसन्नता जाता। मम एषा प्रसन्नता (v) जाता
 यदा अहं तव नाम योग्यता-सूचौ (vi) । त्वया पञ्च-शतम् अंकाः
 प्राप्ताः। तव निश्चितरूपेण छात्रवृत्तिं प्राप्स्यसि। त्वया परिवारस्य विद्यालयस्य
 च नाम उज्ज्वलीकृतम्।

अस्याम् उज्ज्वल-सफलताम् अहं (vii) हार्दिक वर्धापनं
यच्छामि उज्ज्वल भविष्याय च कामये। मातृपितृ चरणेषु प्रणामः।

तव मित्र

(viii)

(ब) अधोलिखितम् अपठितांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण संस्कृत भाषया
उतरत- |1x4
=4|

मातृभूमिः बहुविधैः द्रव्यैः अस्मान् उपकरोति तस्यै
अस्माकमपि कर्तव्यं यत् वयं कायेन, मनसा, वाचा धनेन च
स्वमातृभूमेः उन्नतिं कुर्याम। देशाय अस्माकं देशवासिनां हृदयेषु प्रेम
भवेत्। मातृभूमिं प्रति सम्मानं भवेत्। अतएव कथितम्- “जननी
जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी”।

प्रश्नाः <https://www.cgboardonline.com>

- (क) का अस्मान् उपकरोति?
(ख) वयं कस्याः उन्नतिं कुर्याम?
(ग) मातृभूमिं प्रति किं भवेत्?
(घ) अस्माकं देशवासिनां हृदयेषु किं भवेत्?

अथवा

- (क) गद्यांशस्य उपयुक्तं शीर्षकं चिनुत? [1]
(ख) गद्यांशस्य सारांशीकरणं कुरुत? [3]

- प्रश्न-13 अधः प्रदत्त विषयेषु कमपि एकमधिकृत्य संस्कृत भाषया द्वादशवाक्यैः निबन्धं लिखत - |½x12
=6|
- (क) बीटा (क्रिकेट)
 (ख) पर्यावरणम्
 (ग) मम दिनचर्या
 (घ) प्रिय कवि : कालिदासः
- प्रश्न-14 निम्नलिखितयोः अङ्कयोः अनुवादं संस्कृत भाषया लिखत - |1x2=2|
- (क) 110 (ख) 143
- प्रश्न-15 निम्नरेखाङ्कित पदयोः सन्धिविच्छेदं कृत्वा नाम्नी लिखत - |1x2=2|
- (क) मनः चञ्चलम् अस्ति।
 (ख) रामः पितुराज्ञां पालयति।
- प्रश्न-16 निम्नरेखाङ्कित पदयोः प्रकृतिं प्रत्ययं च योजयित्वा वाक्यं पूर्णं लिखत - |1x2=2|
- (क) दानशीलाः वस्त्राणि दा + तुमुन् आगच्छन्ति।
 (ख) अग्ने उष्ण + तल् शितकाले रोचते।
- प्रश्न-17 यथानिर्देशं वाच्यं परिवर्तयत - |1x2=2|
- (i) अहं पत्रं लिखामि (कर्मवाच्ये)
 (ii) शिशुना सुप्यते (कर्तृवाच्ये)

प्रश्न-18 (अ) उचित विकल्प चित्वा लिखत -

[1x5=5]

- (i) जागीर बिलासायै दत्तवान् -
- (क) कल्याणसायः
(ख) सुरेन्द्रसायः
(ग) मोहनसायः
(घ) गजेन्द्रसायः
- (ii) 'बालकाः इदानीं' क्रीडाक्षेत्रे क्रीडन्ति अव्ययपदं वर्तते -
- (क) बालकाः
(ख) क्रीडाक्षेत्रे
(ग) इदानीं
(घ) क्रीडन्ति
- (iii) स्वकीये प्रथम प्रयासे मङ्गलग्रहं प्रति यान प्रेक्षणे सफलताम अलभत् -
- (क) अमेरिका
(ख) भारतः
(ग) सोवियत रूसः
(घ) यूरोपसंघः

(iv) 'सुबन्तः' इति पदस्य सन्धिविच्छेदो अस्ति -

(क) सु + बन्तः

(ख) सुप् + अन्तः

(ग) सुब् + अन्तः

(घ) सुप + न्तः

(v) 'नमः' योगे विभक्तिः भवति -

(क) प्रथमा

(ख) तृतीया

(ग) चतुर्थी

(घ) षष्ठी

प्रश्न-18 (ब) उचितं विकल्पं चित्वा रिक्त स्थानानि पूर्यत वाक्यं पुनः लिखत - [1x5=5]

(सह, उपसर्गः, भाषितम्, अद्य, कामये)

(1) देशमाख्याति _____ ।

(2) 'प्रहरति' इति शब्दे 'प्र' _____ अस्ति।

(3) छात्रः शिक्षकेण _____ पठति।

(4) _____ मम जन्म दिवसः।

(5) न त्वहं _____ राज्यम्।

प्रश्न-18 (स) उचितं स्तम्भं सुमेलनं कुरुत -

[1x5=5]

(अ)	(ब)
(i) वृक्षाः	सप्तमी विभक्तिः
(ii) विजने	तृतीया विभक्तिः
(iii) प्रीत्याम्	क्रेतुम्
(iv) शिशुना	रोगाणाम पहारकाः
(v) आपणं यास्यति	प्रदेशे

<https://www.cgboardonline.com>

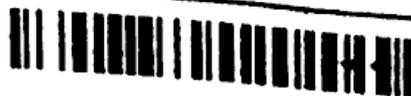
Whatsapp @ 9300930012

Send your old paper & get 10/-

अपने पुराने पेपर्स भेजे और 10 रुपये पायें,

Paytm or Google Pay से

K-241090-C

17C12

<https://www.cgboardonline.com>